

התורה והאדם

בס"ד | גיליון 111 | פרישת האזינו – חג הסוכות ה'תשפ"ב

גליון שבעי לחניכי הישיבות בני התורה המקורבים לאורו של רביה"ק מוהר"ן מברסלב זיע"א

שמחו בה' // עניין השמחה בכלל ושמחת חג הסוכות בפרט במשנת רבנו

אחרי הימים הנוראים שתוקנו פרטי העוונות, הגיע הזמן והאפשרות לתקן את עצם נקודת היהודי

החסרונות מהשכינה, איך זה עובד? ואם לא די בכך נקה גם את דברי רבי חיים מוולאז'ין שכתב (שער ג' פי"ב) וז"ל: "ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם. ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה. כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל".

וקשה, הלא הדין שבא לאדם בא בעקבות איזה הטא, ואם הוא מבטל את עצמו לה' יתברך – מקטרג שהיה להיכן הלך? ונראה לומר שיש כאן עומק של תיקון שונה ממהלך תשובה רגיל. שהרי בכל הטא האדם מעמיד את עצמו כנגד הבורא יתברך וכדי לתקן את הענין באה החרטה היודיו וכו' ובוה מחזיר את עצמו אליו, והוא הוא התיקון. אבל כשאדם יושב ומבטל כל כח ומציאות נגדו, ומסכים בדעתו שאין שום כח ומציאות ורצון חוץ ממנו הרי בזה מתקן את השורש של כל החטאים כולם.

וכאן בא רבי נחמן מברסלב ומעמיק את הענין יותר. דהנה גם אדם שעושה את כל מה שה' מצוה אותו, עדין יש מקום שבו הוא עומד כדבר בפני עצמו. ואין זו תכלית הבריאה. דוגמא לדבר מה ששמעתי מהרב פינקוס זצ"ל שחוי' מתשובה על הגניבה צריך לעשות תשובה על הגנב... אדם שגונב חוץ מעצם הגניבה יש בו פגם עמוק – הוא מצדו אומר לקב"ה "וזה אני כאן!" וגם אחרי שהשיב את הגניבה נשאר אותו רושם. וכאן מגיע התיקון לעצם נקודת החוויה של האדם את עצמו – "ישמה ישראל בעושו, בני ציון יגילו במלכם", אני לא עומד לעצמי, אני עבד ה' – בשמחה! יש כאן השבה לא רק של פרט במציאות, אלא השבה של עצם נקודת היהודי למקורה, ובוה נשלמת השכינה מכל החסרונות!

ולזה בא חג הסוכות עם כל השמחה שמלוח את כל עם ישראל אחרי הימים הנוראים, לאמר, עתה אחר שתיקנתם את פרטי העוונות, הגיע הזמן והאפשרות לתקן את עצם נקודת היהודי – "אנכי אשמח בה' יתמו הטאים מן הארץ!" חג שמח.

(כתב: הרב רמי בוזגלו. אלעד)

מכלל העניינים הנדרשים בחג הסוכות הוא מיקומו בלוח השנה – אחרי ר"ה ויו"ט. אחרי שעסקנו רבות בתשובה ותיקון המעשים צריך ליתן את הדעת על מה ולמה בא חג הסוכות דוק אז, והאם יש לו קשר אל מהלך הימים הנוראים שקדמו לו.

והנה, כידוע שעיקר החובה לשמחת החג נכתבה דווקא בחג זה "ושמחת בחגך והיית אך שמח" (ומה שדורשים ענין זה גם לשאר מועדות הוא בדרך היקש). ועל ענין השמחה חזו ראוי להביא דבר מתוך ליקוטי מוהר"ן מברסלב (תורה צ' שכתב שם וז"ל: "אנכי אשמח בה' יתמו הטאים מן הארץ (תהלים ק"ד) הנה ידוע, כי כל החסרונות שבאים לאדם, הן באין מחמת השבירה, שנפלו ניצוצות ונחסרו מהשכינה כידוע".

והנה גילה לנו האר"י ז"ל שיסוד כל העבודה של היהודי בעולם הזה בתורה ומצוות אינה אלא לברר ניצוצות קדושה. מהלך זה אמנם עוסק בדברים העומדים ברומו של עולם, אבל מ"מ ניגע בו מעט כדי לקבל קצת מושגים על השיבות הענין.

במהלך קדום שהיה לפני ברוא א-להים ארץ ושמים יצאו חלקי חיים במציאות שבה התחדשה בהם ועל ידם סוגיית המיתת. אותה מיתה אינה כפשוטו אצלנו, אלא מצב שבו נוצרה מציאות של פירוד כביכול בין הבורא לנברא. דבר זה עומד בבסיס החוויה שלנו את עצמנו כמציאות חוץ מהבורא. מצב זה נקרא בפי המקובלים 'שבירה' או 'מיתת המלכים'. כל זמן שחלקי החיים שנפלו אז לא מגיעים למקום הנכון שלהם, לזהות את עצמם ולהיכלל במסגרת הקדושה, עדיין העולם חסר והגאולה לא תגיע. ועל קוטב זה סובבת והולכת כל עבודת היהודי בקיום תורה ומצוות – בירור הניצוצות. וכל זמן שישנם חלקי חיים שאינם מתוקנים ממילא העולם חסר, והם הם כל אותם חסרונות שיש לכל אחד בכל תחום שהוא.

ממשיך ר' נחמן זצ"ל וכותב "והתקון הוא על ידי שמשמה את עצמו באלקיו, אזי נשלמו כל החסרונות מהשבירה, ונתעלה כל הניצוצות. וזה אנכי אשמח בה', יתמו ונשלמו כל החטאים – היינו החסרונות. כמו שכתוב (מלכים א א): "והייתי אני ובני שלמה הטאים". מן הארץ, הינו ארץ העליונה, בחינת השכינה".

וכאן יש חידוש. שכל מה שידוע לנו הוא שהתיקון בא ע"י מצוות ומעשים טובים, ואילו סוגיית השמחה בה' אינה בתחום הנ"ל, ולא זו בלבד אלא שהתיקון הנמשך מזה הענין – "אזי נשלמו כל

על הפרשה // פנינים על פרשת השבוע לאור תורה זו

[השלמה: פרשת וילך.]

מבואר בפרשה מצוות הקהל שהיא לאנשים נשים ומפ' ואמרו בגמ' (הגיגה ג ע"א) והובא ברש"י שאנשים באים ללמוד, ונשים לשמוע, והמפ' באים ליתן שכר למביאייהן, ועל פי פשוטו הדבר פלא שאם אין בזה שום מטרה ותכלית, למה יש בזה שכר, וכביכול היה ניתן לצוות על כל פעולה שהיא כדי ליתן שכר על אותה פעולה, ובוודאי המשמעות היא שיש משמעות לעצם הציווי להביאם, וא"כ מהי המשמעות של ליתן שכר, ואולי יתבאר על פי דברי רבינו כאן שעיקר ההתפארות היא בעת הקיבוץ, וזה בחינת ליתן שכר למביאייהן, היינו שזה שמביאים את הקטנים, כדי שיראו את מצוות הקהל, ועי"ז יכנס בליבם יראת שמים ויכעין המבואר בספרי על אכילת מעשר שני בירושלים ומובא בתוס' "בב כא ע"א]. עי"ז גם הם נכללים בקיבוץ הקדוש הזה של ישראל שרוצים לעבדו יתברך ובאים לשמוע את תורת ה', וגם הקטנים האלו נכללים בקיבוץ הזה, ועי"ז מתרבה בחי' ריבוי הכתים של ה'הקהל' בריבוי עצום מאוד, וזהו בחי' השכר הנפלא שיש למביאייהן ודו"ק].

פרשת האזינו

הנה שירת האזינו נכחו ועמקו סודותיה והיא כוללת את כל תכלית הבריאה וסדר הגלות והגאולה, ובוודאי אין איתנו יודע עד מה, ועוצם מעלת שירה זו יש להתכונן מכך שמצוות כתיבת ספר תורה נלמדה מהפסוק 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת', וכיון שאסור לכתוב פרשה אחת בלבד בתורה בהכרח שהכוונה לכל התורה וכמובא, ומבואר שבבחינה מסוימת עיקר מצוות כתיבת ספר תורה היא כדי לכתוב את שירת האזינו.

וכפי שנתבאר, שירה זו עמוקה מאוד מאוד ואין איתנו יודע עד מה, אבל אם נתכונן ונחפש את הנקודה השזורה לאורך כל השירה הזו, הרי היא לכאן נקודה זו של 'ההתפארות' בעם ישראל, וכפי שמתבאר באריכות איך השי"ת הוציאם ממצרים ושמר עליהם במדבר, ואף קודם לכן לא איבד את דור הפלגה לגמרי בשביל ישראל שעתידיים לצאת מהם, וכן באחרית הימים תתגלה ההתפארות בשלימות בבחינת "הרנינו גויים עמו", ואמנם בתוך השירה מוזכר גם הצרות שיעברו על עם ישראל מחמת התרחקותם מהשי"ת, אבל כאמת בשורש העניין גם בזה מתגלה ההתפארות שהשי"ת כביכול לא מוכן בשום אופן לעזוב את עם ישראל ולהחליפם בעם אחר, ואף כשעוזבים אותו וכדומה, יהיה מה שיהיה עד שבחכרה יחזור למוטב, ובאמת זוהי התגלות הגדולה ביותר של ההתפארות, מה שאפילו בעת התרחקותם של ישראל אינו עוזבים לעולם ודו"ק.

עניינא דיומא // פנינים על מועדי השנה לאור תורה זו

עשרת ימי תשובה

ה] והנה מבואר במאמר שעיקר ההתפארות היא בראש השנה, ומשמע שמוזה נמשכת ההשגחה המיוחדת שמתעוררת בראש השנה, בבחינת "עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", וכפי שאמרו בגמ' (ראש השנה ח ע"א) שהכוונה בזה שמראשית השנה הקב"ה דן מה יהא בסופה, ואולי על פי זה ניתן להבין שזה עצמו ג"כ שורש מעלת עשרת ימי תשובה, שהם ימים שהשי"ת קרוב אלינו, בבחינת "דרשו ה' בהימצאו" שהכוונה על עשרת ימי תשובה כמבואר בגמ' (ראש השנה יח ע"א), כי אז מתעוררת השגחה מיוחדת על ישראל לטובה, המתחילה מעת הקיבוץ בראש השנה אצל הצדיקים כדי להתקרב להשי"ת, וממשיך בכל עשי"ת שישראל עוסקים בתשובה ובהתקרבות להשי"ת שע"ז עולה ההתפארות ונגדל יותר ויותר, ועל כן הימים האלו ימי רצון גדולים.

יום הכיפורים

ז] והעיקר הוא ביום כיפור שאז מתקבצים כל ישראל בבתי כנסיות, ואפילו הרחוקים מאוד, כי מתירים להתפלל אפילו עם העבריינים, ואז עולה התפארות מיוחדת ונוראה, ובפרט בבית המקדש אז היה עיקר הקיבוץ אצל הכה"ג שהוא בחי' הצדיק, שבאו כולם לחזות בעבודתו ולקבל עי"ז אור של אמונה ויראה, ואולי כל זה הוא שורש הכפרה ביו"כ, שיסודו מה שמתעורר ומתגלה שכל העוונות והחטאים זה לא עניין פנימי ומהותי, אלא דבר חיצוני לגמרי ואינו שייך כלל לנשמות ישראל שכל זה מתגלה ע"י ההתפארות שעולה בעשי"ת ובפרט ביו"כ שאז עוסקים כולם בתשובה ובהתקרבות להשי"ת.

סוכות

ז] ואח"כ בימי חג הסוכות אז מתגלה אור ההתפארות שהשי"ת מתפאר עם ישראל באתגליא, שזהו מהותם של ימי חג הסוכות שהם התגלות האהבה שהשי"ת אוהב את עמו ישראל ומתפאר בהם, שזהו בחי' הסוכה הקדושה שהיא בחי' "וימינו תחבקני" כמובא, כי מתגלה אז ההתפארות שיש מישראל גם בעבודות חיצוניות ככחי' אכילה שתיה ושינה, ולא רק בעבודות פנימיות של תורה ותפילה, וכמו"כ ארבעת המינים הם בחי' ביטוי של שמחתנו והתפארותנו בהשי"ת כמובא, וע"כ מרבים אז בשמחה יתירה ובפרט בשמחת בית השואבה.

שמיני עצרת

ח] ועיקר השמחה היא בשמיני עצרת שאז הוא שלימות גילוי ההתפארות, ע"י שמתגלה ההתפארות הפרטית שיש להשי"ת עם כל אחד ואחד מישראל, ע"י בחינת שמיני עצרת שאז יושבים עם המלך בייחוד, וכמובא בגמ' ששמיני עצרת הוא בחי' הסעודה קטנה שמבקש המלך לישיב עם אוהבו בפרטות מחמת קושי הפרידה, וכן בזה"ק מפליג מאוד במעלת היום הזה שיושבים עם המלך בייחוד, שכל זה הוא המשך לראש השנה שאז התחיל בחי' התגלות ההתפארות והוא ממשיך במשך כל עשי"ת ויו"כ והסוכות, ושלימות הגילוי הוא בשמיני עצרת וכנ"ל.

עבודת השמחה במשנת הגר"א ומוהר"ן זיע"א

יום התנונה זה יוה"כ, יום שמחת ליבו זה חג הסוכות

הנה עומדים אנו כעת בין "יום התנונו" שבו קיבלנו עלינו את התורה בשלימותה¹ ל"יום שמחת ליבו" שהוא יום בניין ביהמ"ק, והוא ימי הסוכות אשר בהם זכינו להשבת השכינה בתוכנו מכה המקדש והמשכן כמבואר בגר"א בשיר השירים כי על הדבר הזה בלבד אנו יושבים בסוכות כי אחר יוה"כ שבה השכינה אחר שנסתלקה בחטא העגל, והושלם ישמח ה' במעשיו, שנשלמה תכלית הכריאה בזה², וכן כנגד זה אנו נכנסים לבית החדש המקודש לשמו יתברך, וכל אחד משלים את בית מקדשו הפרטי בשולחן ערוך ומטה מוצעת, להצפין עצמנו בכל רמ"ח אברינו ושמ"ה גידנו תחת צל כנפות השכינה (כמובא בשם הגר"א על הפסוק "ויהי בשלם סוכה ומעונתו בציון" כי דווקא שני מצוות אלו של ישוב ארץ ישראל ומצות הסוכה הם מצוות הנעשות ומתקיימות בכל גופו של האדם, ואין האדם נקרא שלם עד שיזכה בהן, ורק על ידם נאמר "ויבא יעקב שלם" וכו', ועיין בליקו"מ בתורה מ"ה מה שביאר הקשר שבין שני המצוות האלו ואכמ"ל).

הקושי בעבודת השמחה

ושומה עלינו להכין את ליבנו לקבל ולישא (מלשון "והשיאנו") את מועד השמחה כראוי, וכפי שידוע בשם הגר"א (דברי שלום, עמוד לו) כי מצות השמחה, היא המצוה הכי קשה שבו צריך האדם בכל רגע ורגע להיות במצב של 'תמיד בשמחה' (הרי שאם האדם כועס או אינו מרוצה לרגע אחד מבטל הוא חלילה המצוה דאורייתא של שמחה בהג), ולהיכנס לעבודה של ישרות הלב שעל ידו זוכים לשמחה כי רק "לישרי לב שמחה" להיות ליבנו אחד לה' ולא מפולג יותר במלחמות בין שני הלבבות שבתוכנו שהם היצה"מ והיצה"ר וכפי שנביא בסמוך מדברי הליקו"מ והגר"א.

ובאמת לב יודע מרת נפשו כמה קשה היא עבודת השמחה אחר שאנו בימים ש"אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו", ובזמן אשר תכפו עלינו הצרות והניסיונות ואין אדם יודע מה ילד יום, ומאחר שעבודת הלב היא, כי השמחה משכנה בלב האדם, וכפי שהראה בליקו"מ (ה) מדכתיב 'נתת שמחה בליבי' (וכדכתיב במקומות רבים וכגון "משמחי לב", "ולישרי לב שמחה" ועוד, וכן בגר"א באסתר (ה, ט) על "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון" עיי"ש ובספר משלי כתב שהשמחה היא מה שמראה לחוץ את הנאתו ומודיע לנפשו גודל התועלת ושמחה בה), וזקוקים בעבודה ללב נקי מתאוות ויצרים ומידות רעות, וכפי שהביא שם מדכתיב "אור זרוע לצדיק, ולישרי לב שמחה", ועיין ברוח חיים בפ"ד מ"ט³ כי הוא מדרגה הגבוהה ממדרגת הצדיק, וכלשון הרמב"ם שכתב כי "השמחה שישמח האדם בעשיית המצוה ובאהבת האל-שצוה בהן עבודה גדולה היא" והיאך יתכן כי דווקא עבודת השמחה היא תהיה אבן הנגף לפנינו.

השמחה כיסוד הקודם לכל התורה והמצוות

והן אמת כי עבודת השמחה לא באה בתורה כמצוה עשה או כאיסור, אבל באמת היא למעלה מעניין מצוה פרטית כשביל שתתפרט בתורה,

ומעין מצוות האמונה שאפשר שלא נתפרטה כמצוה וכמצוה ת"ת ועוד וכפי שהארנו במקום אחר כי הם היסודות של כל המצוות והם קודמים למצוות.

ולכן נתבאר בתורה כי אלות הברית באות "תחת אשר לא עבדת את ה' א-לוהיך בשמחה" כי היא הבנייה בברית עם ה' א-לוהינו והיאך תיתכן כי האדם עובד את בוראו ואינו בשמחה והרי "עוז וחדה במקומו", ומעין מש"כ רש"י (אבות פ"ו מ"ה) כי השמחה היא הסיבה והיא הסימן להשראת השכינה, כי הטעם שהשמחה היא אהת מקנייני התורה, לפי שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, ומאחר שתכלית העבודה היא להשרות את השכינה במעשי ידינו כי "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" והיא תכלית הבריאה ממילא השמחה מוכרחת בעבודה, ועיין במהרש"א (תענית כב). שביאר הטעם שזכו אותם האנשים שהיו משמחים אנשים לעוה"ב כי היו משמחים בזה את השכינה וכו', ובכל המועדים השמחה באה מכה "אם הבנים שמחה" שהיא השכינה הקדושה ששמחה עם בניה, וכתב המכתב מאליהו (ה' 265) כי "העובד בלא שמחה לא את ה' הוא עובד, כי אם את עצמו".

וידועים גם דברי האריז"ל, כי השורש שהכל נשען עליו שיהיה שמח בעשותו המצוה בשמחה שאין לה קץ מלב ומנפש ובהשק גדול וכו', כמבואר בארוכה בהקדמה לשער המצוות.

הגר"א: עבודת השמחה היא דווקא לפני ה' בתורה ובמצוות

ובכדי להבין מדוע כה גדולה והמורה עבודת השמחה במצוות, יש להתבונן בהא שכל השמחה שבתורה נאמרה דווקא באופן שהיא לפני ה', וכגון מאי דכתיב "עבדו את ה' בשמחה", "תחת אשר לא עבדת בשמחה" וכו', "פקודי ה' ישרים משמחי לב", ועוד פסוקים רבים וכלשון המשנה "מתוך שמחה של מצוה" (וכן האריך בכד הקמח), וכ"כ המשנ"ב בריש סימן א' "התורה והתפילה יהיה בשמחה", ואפילו האריז"ל הנ"ל דיבר על השמחה בעיקר בשעת עשיית המצוות עצמן.

ואפילו מצות השמחה בהג באה דווקא באופן של הקרבת שלמי שמחה לפני ה' ואכילה לפניו, והיום שאין לנו שלמי שמחה הרי שכמו שהאוכל עם ת"ח הוא כאוכל לפני ה' (כמש"כ אצל משה עם יתרו "לאכול לחם לפני הא-לוהים"), כך אכילתנו במועדים היא באופן הזה, כי עבודת השמחה איננה שמחה פרטית של האדם אלא "ושמחת אתה וביתך וגרך" וכו' (ועיין במשך חכמה דברים כ"ג, י"ג כי זהו פשוטו של המילה 'שמחה', שמצדק אחרים לשמחתו), כי היא בכדי להיכנס לשמחת ה' "ושמחתם לפני ה' א-לוהיכם", וכנפסק ברמב"ם כי ללא שמשמח את העניים עמו הרי שאין הוא יוצא כלל החיוב דאורייתא של השמחה, וכפי שנתבאר לעיל כי רק בכנין המקדש נשלם "יום שמחת ליבו" וכנ"ל, כי עליו נאמר "ושמחתם בבית תפילתי".

וזהו שאנו מבקשים בתפילה "ושמחינו בכנינו", ובעבודת ביהמ"ק נשמח כולנו, ואנו עושים את מעשה השמחה שלנו באופן של הקפה במחול סביב ספרי התורה וכמבואר בגר"א (סימן תר"ם) שהוא עיקר מצות השמחה באהיות הלולב סביב הכימה.

וביאור הדבר כתב הליקו"מ (תורה ה') כי השמחה במצוות היא שמחה שבאה מאת ה'⁴ שמזכה את האדם לחוש את שמחת ה' במעשיו, ומכה זה מתמלא הוא בשמחתו יתברך כביכול, וכל פנימיותה וטהרתה של העבודה, תלויה ועומדת כפי ניקיון הלב, אשר סימנא מלתא היא כמה שמח האדם בעבודתו⁵.

⁴ וכדברי דוד שאמר 'נתת שמחה בליבי' כי היא הארה עליונה שזוכה האדם לחוש בנפשו ממש מכה המצוה שהוא כידוע החיבור בא"ת כ"ש של שם ההוי"ה מלשון צוואת שבזו המצוה והמצוה נעשים אחד ואכמ"ל.

⁵ וז"ל: "והקב"ה הוא אהדות פשוט עם המצוות. וכשמעשה הקדוש ברוך הוא כתיקונו וכסדרו, אזי הקדוש ברוך הוא משמח בהם ומתענג בהם, כמש" ישמח ה' במעשיו". כמו בעל מלאכה שעושה איזה כלי, והכלי הוא יפה, אזי הוא מתענג בה. והשמחה של הקדוש ברוך הוא היא מלוכשת בהמצוה, כי הם אהדותו. ומי שעושה המצוה בשמחה מהמצוה בעצמה, נמצא כשנכנס בהשמחה שבמצוה, הוא נכנס בשמחת הקדוש ברוך הוא, שמשמח במעשיו. וזה כפי "ישמח ישראל בעושי".

¹ כמובא ברש"י על המשנה בשלהי מסכת תענית.

² בזה זוכים אנו להיכנס לזמן שמחתנו ולהיכלל באור העליון אור מופלא רום מעלה, אור של דביקות וחיות אין סוף אור של רצון ואהבה, והמים התחתונים שבנו שבוכים כל השנה שרוצים לעלות ולעמוד קמי מלאכה, עולים בשירה ובזמרה וננסכים על גבי מזבחו לעלות לפני ה' וחוזרים למקורן העליון יחד עם המים העליונים לגלות את גילוי ה"יום אחד", וכל אומות העולם מצטרפים לאותה שמחת עולם ומתלווים אליו לחוות בזיו פני הצדיקים החוסים בצל סוכתו של לויתן.

³ "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. רצה לומר הצדיק אשר עדין יצרו מורדו רק מתגבר על ידי צער הנה אורו הוא כמו זריעה בקרקע, יודע שלכסוף יצמה אבל כעת אין לו עדיין. אבל לישרי לב מי שלבו כבר ישר ואין לו שום עקמימות מיצרו. הוא שמח גם עתה בחלקו. והנה לישרי אשר לבו שמח בשלמותו. כל תענוגי עולם וכן צערי עולם דומים בעיניו להבל. ועל דרך מליצה אמר "הוד והדר תשוה עליו", רצה לומר כי היפך אותיות הוד"ה הוא דו"ה, "תשוה עליו" וגם הצער מקבל בשמחה כי בקבלת הצרה מקיים רצון בוראו. וזהו שמחתו".

ושם ביאר שעל השמחה במצוה נאמר ש"שכר מצוה - מצוה", כי המצוה היא השכינה כמבואר באר"ל, ועי"ז מתקיים "ביומו תתן שכרו", כי האדם מקבל את שכר מצוותיו בהאי עלמא מיד, "ולא תבא עליו השמש" - שלא יעשה המצות בשכר עוה"ב, שהיא אחר ביאת שמשו, אחר מותו, ולזה צריך האדם להשים מנמתו בעבודתו שאינו רוצה בשכר המצות, אלא רוצה במצוה בעצמה, שהוא משמח כ"כ בעשייתה, עד שממאס בכל מין שכר, נמצא שעה"כ שלו כהמצוה בעצמה. וגם גדולי החסידות אמרו שיותר גרוע מההטא עצמו הוא העיצבות והמרה השחורה שההטא מביאה אחריה, אשר בזה משרה על עצמו את כל כוחות הטומאה, והוא המקביל לאותה הבחינה של עבירה גוררת עבירה כנגד מצוה גוררת מצוה שהוא גרירה לשמחה שבמצוה.

"ושמחת בהגך" מדין "ולא יראו פני ריקם"

ומאחר שנתבאר כי השמחה שבמצוה היא גופא השכינה השרויה במעשי ידי האדם וכמבואר בתיקון"ז תיקון כא⁶ כי זהו הובת "ושמחת בהגך" כי השכינה שורה דווקא בשמחה כי ללא השמחה הרי שהוא בעל מום וכתוב "כל אשר מום בו לא יקרב", וכבר דרשו "נגילה ונשמחה כך", כי בימים האלו אשר "אם הבנים שמחה" אנו משתתפים עמה בשמחה.

ודווקא במועדים שהוא הזמן והעת שבו ישראל בכללות וכל אחד בפרטות מותחדש בליבם השראת השכינה העליונה מכה טהרת הלב הטמון בכל מועד ומועד כמבואר בליקו"מ (תניינא א') ועוד.

חידוש תורת החסידות ומהר"ן: "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד"

הנה אחד מהמענות על תורת החסידות היתה סביב עבודת השמחה אשר נתבאר בארוכה מפסקי התורה ודברי הראשונים שאינה שייכת אלא רק בעבודה אשר עומדת היא לפני ה', וכן בדברי הגר"א הנ"ל נתבאר כי הקושי הגדול בשמחה כימי ההג כי היא חיובית כל רגע ורגע, אך דווקא כימי המועד.

ואילו מאידך ידוע הפתגם דאמרי אינשי **"מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד"** שנתקבל כמעט כמאמר הו"ל (והגר"א"מ שך אמר שצריך לומר להיפך שמחה גדולה להיות במצוה תמיד) אשר מקורו טהור בדברי הליקו"מ (בתורה כ"ד, ו"מ, ורפ"ב) כי זהו חידוש גדול כי מצוות השמחה היא תמידית על האדם לעולם וגם לא רק בזמן הרגלים, והוסיף שם כי למרות שמטעם האדם למשוך עצמו למרה שחורה ועצבות, וכל אדם מלא יסורים ע"כ צריך להכריח את עצמו בכה גדול, להיות בשמחה תמיד ולשמח עצמו בכל מה שיוכל ואפילו כמילי דשמותא, אבל העיקר הוא שיהיה בשמחה מכה הנקודות הטובות שמוצא בעצמו שיראה לעולם כמה זך וטהור הוא (וזהו כל סדר עבודת התשובה והיודי ואכמ"ל בזה), והוסיף בזה גם בספר המידות כי היא בחינת מצות זכירת יציאת מצרים, ועוד אמר (תניינא י') כי ע"י השמחה זוכה ליישב דעתו כיצד להתקרב לה'.

וכן מצינו בספרי חסידות רבים (כמובא בכתר שם טוב מאמרים נוראים בזה מהבעש"ט ואכמ"ל, וידועים דברי התניא בלקוטי תורה בפרשת תזריע שביאר גודל החומרא של "תחת אשר לא עבדת את ה' א-לוהיך בשמחה" כי בכח השמחה היו מתכפרים כל עוונותיו והיה מעורר הנהגה מלמעלה שהיו מתבטלים מעליו כל הדינים וכפי שהוכיח שם מהזהר"ק).

ובאמת כי פשיטא שכמו שאהבת ה' היא מצוה תמידית וכ"כ הרמב"ם כי השמחה נרדפת היא ואחודה עם מצוות אהבת ה', וידועים דברי החת"ם כי היא המצוה הראשונה שמקיים האדם בהגיעו לגיל מצוות - לשמוח בה', ומאי דכתיב "שמחו צדיקים בה'", "וגילו ושמחו בה'" ועוד פסקים רבים לא נאמר דווקא בשעת עשיית המצוה והתורה, ופשיטא שזה כלול בדרשת (ברכות ל'): "ושבתתי אני את השמחה - זו שמחה של מצוה, ולשמחה מה זו עושה - זו שמחה של רשות", ומעין המבואר גם בזהר"ק

⁶ "שלוש רגלים תחוג לי בשנה ובגינה יראה כל זכורך לקיימא... כלהו אלין דאלין לאסתכלא לאתכללא בשכינתא צריכין למיהב לה דורונא הדא הוא דכתיב (דברים ט"ז) ולא יראה את פני הוי"ה ריקם וצריך למחדי בה הדא הוא דכתיב ושמחת בהגך דאיהו הדוא דקודשא בריך הוא אתקריאת ומאן דאיל למחמי לה צריך לנטרא גרמיה מנעיצבו דאיהו לילית השוכא עצבון שאול טהול דאיהו מום ועליה אתמר כל אשר בו מום לא יקרב איש כמתנת ידו דא שכינתא עלאה" וכי.

(ויקרא קיה). עבדו את ה' בשמחה הוא בזמן שישראל שרויים בארץ ישראל, ומאי דכתיב עבדו את ה' ביראה הוא בזמן שהם בחו"ל ודו"ק. ובאמת שני מהלכי העבודה יסודותם קודש כפי שביארנו במאמרים הקודמים בארוכה בשורש חילוק העבודות שבין נשמות ישראל שמשורש יוסף לנשמות שמשורש דוד, ואכמ"ל לחזור על הדברים, כי עניינו של דוד אשר בא לגלות את השמחה בעצם האלוקות שמתגלה על כל אשר בשם ישראל יכונה והוא כל העבודה לראות לעולם את הטוב שבכל אחד ואת השמחה עולם על ראשם שיש בו מקום שהוא לעולם דבק בה' ובשכינתו ועומד לפניו ובוה הוא שמה, ולכן תחילת השו"ע שפותח ב"שויתי ה' לנגדי תמיד", מתקשר עם סופו ש"מוכ לב משתה תמיד" כי הא בהא תליא, וכדברי הלל בשמחה הגדולה אשר היתה למעלה מכל השמחות שבעולם של בית השואבה שאמר "אם אני כאן - הכל כאן" כי הוא שמה בעצם האני' שלו, וביארנו לעיל את שורש הלל שהיה מורע דוד, וכנגדו עמדה שירתם של בעלי התשובה ושל הצדיקים על אשרי מי שלא הטא וכו'.

דרך השגת השמחה: אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, שמחו צדיקים

בה'

ודווקא עתה אחר שזכינו לה' אורי וישעי, וכפי שדרשו הו"ל אורי בראש השנה וישעי ביוה"כ, וזכינו להתקשר ולהיכלל בספרן של צדיקים ולראות באור הזרוע לצדיק, ולהשכין את היראה השלימה בלב (כמובא בתורה ט"ז שעל היראה נאמר דבר המסור ללב עיי"ש), דרך קולות הרעמים (שהם שמיעת השופר כראוי בר"ה כמבואר שם בתורה ה') המפשיטים עקמומיות שבלב ששמענו בר"ה, וממילא זוכים ליושר ללב, ולעבוד את ה' ולאחבה אותו בשני לבבות ולשתף גם את היצר הרע לאותה האהבה, וזוכים למאי דכתיב "לישרי לב שמחה", מכה "שמחו צדיקים בה' והודו לזכר קדשו".

כי באמת השמחה הזו היא מתנה מלמעלה כדברי דוד הנ"ל "נתת שמחה בליבי", כי היא אור עליון השייך לבחינה של עוה"ב ששם גם הרע הוא טוב, ששם מתגלה היחוד השלם של "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" ומברכים גם על הרעה הטוב והמטיב, ורק שם שייך הודאה ושמחה שלימה.

השמחה והאהבה נולדת מהיראה דווקא

ולכן דווקא בדרך היראה נולדת האהבה השלימה, ואחר היראה של הימים הנוראים זוכים אנו לימינו תחבקי להתחבר לאותה אהבת עולם (וכמבואר גם בזהר"ק בשמות רמז. ועוד מקומות), והאהבה היא שורש השמחה וכמבואר ברמב"ם.

וע"ע מש"כ הגר"א בזהר (יתרו) כי לעולם השמחה באה רק מכה שיתוף היציה"ר בבחינת המתקת הגבורות, וז"ל "וכן טוב ורע יחד, הוא בצדיקים יותר טוב ומועיל לאדם, לא בשביל קיום שכר לבד אלא שמחה של מצוה וחדווה דאורייתא, וזהו ענין מחיאת כף בשמחה כי כל שמחה היא משמאל כשנתבסם היציה"ר", וכן בליקו"מ (תורה י', מו' ועוד) האריך בענין המתקת הדינין שנעשים במחיאת כף אל כף בשמחה, והוא על דרך זה כי בזמן שהיראה מולידה את האהבה זהו גופא מיתוק הדינין. וע"ע בתורה עד' מה שביאר בזה חילוק הדין שבין הושענא רבה לשמנ"ע שהם שני בחינות הגבורות והדינין של "בגבורות ישע ימינו" שההסד והאהבה מולידה את הדין ואכמ"ל.

עכ"פ בזה מובן השייכות לעבודה המיוחדת הזו דווקא בימים האלו כי אחר שנתמתקו הגבורות מעלינו וזכינו בדין ולוקחים את הלולב ב"ראשון לחשבון עוונות" כי עתה מסתיימת תמימת יוה"כ וזהו זמן השמחה השלימה דווקא.

ופשיטא כי יש עוד להרחיב ולהעמיק בדברים אך די בזה בבחינת תן לחכם ויחכם עוד.

⁷ כמבואר שם כי דרכו של איש לחזור אחרי האשה שהיא אבדתו, שהאיש הוא כנגד מידת האהבה והאשה כנגד מידת היראה שהאהבה לעולם מחפשת את מידת היראה כשביל שתוכל לשכון שם.